

Idéhistorisk mening och förståelse

BOKESSAY: Hur ska man läsa och förstå historiska texter? I år är det 50 år sedan Quentin Skinner erbjöd ett möjligt svar på denna fråga med artikeln "Meaning and Understanding in the History of Ideas".

Av Anton Jansson, idéhistoriker, verksam vid Lunds universitet.

Hur ska man närma sig och förstå texter från det förflutna? På vilket sätt bör man läsa och analysera ett verk för att skapa en så god förståelse för det som möjligt? Det är grundfrågor inom den humanistiska vetenskapen, inte minst inom idéhistoria.

I år är det 50-årsdagen för ett av de mest inflytelserika försöken att formulera ett program för idéhistorisk läsning. Den historievetenskapliga tidskriften *History and Theory* publicerade 1969 den då 28-åriga Cambridge-lektorn Quentin [Skinners](#) artikel "Meaning and Understanding in the History of Ideas", en text som fortfarande ett halvsekel senare spelar en central roll för idéhistoria, men också för andra texttolkande verksamheter.

Den runt 50 sidor långa uppsatsen, handlar just om hur man bör läsa och förstå historiska texter. Eller, som det något mer omständligt formulerades av Skinner själv: "Vilka är de lämpliga procedurerna att ta i bruk i försöket att komma fram till en förståelse av ett verk?" De verk Skinner själv främst intresserade sig för – både i den här texten och i sitt senare arbete – var de kända författarskapen inom politisk idéhistoria: Platon, Niccolò Machiavelli, Thomas Hobbes, Jean-Jacques Rousseau, Edmund Burke, etc. Och hans sätt att svara på frågan om hur man ska läsa var polemiskt; enligt Skinner var hans samtids sätt att läsa idéhistoriska texter på bristfälliga eller inadekvata.

Dels ville Skinner försvara idéers betydelse mot en då vanlig reduktionism inom marxism och socialhistoria enligt vilken idéer och tänkande mest var ointressanta biprodukter av andra viktigare historiska krafter. Dels, framför allt, vände han sig dock emot dem som läste idéhistorien som att den bestod av en uppsättning stora tänkares tidlösa samtal om eviga frågor. Exempelvis stod den tysk-amerikanske politiske filosofen Leo Strauss i skottgluggen, men Skinner hittade motståndare inom ett brett spektrum av filosofisk och idéhistorisk praktik.

LES OGSÅ: [Sjangeren idéhistorie](#) • [Idehistoriske selvbetraktninger](#)

Fyra mytologier

Tydligast i artikeln framställde Skinner det han uppfattade som problem inom den existerande forskningen genom att diskutera vad han kallade fyra "mytologier". Kritiken mot det han benämner som en *mythology of doctrines* går framför allt ut på att det är problematiskt att läsa in saker i äldre texter som rimligen inte kunde finnas där. Det är fel att förvänta sig att de stora författarna skulle ha doktriner om alla viktiga politiska frågor. Politisk teori har utvecklats och därför kunde en 1300-talstänkare som Marsilius av Padua inte ha idéer om maktdelning inom staten, för det var ett problem som uppstod och fick sin stora betydelse först på 1700-talet. Har man bestämt sig för vad de viktiga frågorna i politisk teori är så kommer man leta efter dem och tolka diffusa anmärkningar i förbifarten som att det vore en författares ställningstagande kring en viss "evig" fråga. Men då förvränger man också meningen med texten, enligt Skinner.

Under överskriften *mythology of coherence* diskuterar han vidare hur man ofta såg den politiska idéhistorien som en rad tänkare med stora T som presenterade sammanhängande och logiska system med stora S. Men man kan inte förutsätta sådan koherens; även de kanoniserade filosoferna kunde vara motsägande, fragmentariska, ofullständiga och framför allt kunde de ändra sig mellan en text och en annan. Skinner protesterar mot en idéhistorisk metod som framför allt går ut på att få fram en tydlig mening ur en författares hela verk genom att försöka suddas bort alla motsägelser. Bättre är att försöka förstå varför motsägelserna är där och varför en författare ändrar sig eller säger emot sig själv.

Mythology of prolepsis kallar Skinner de vanliga försöken att tolka en författare utifrån sådant som hände efter dennas egen livstid. Filosofen Karl Poppers försök att se Platon som en grundläggare till moderna totalitära stater är en sådan sak han nämner. Men det finns också andra exempel: Petrarca grundlade inte renässansen, Rousseau menade inte att skapa varken demokratin eller totalitarismen och Marx kan knappast sägas vara skyldig till stalinismen. De här författarna relaterade helt enkelt inte till de sakerna när de skrev och därför finns det problem med att tolka deras texter utifrån sådana senare skeenden.

Med *mythology of parochialism* vänder sig Skinner emot en trångsynthet i att bara se vad som hände i idéhistorien som en dialog mellan de kändaste senare kanoniserade figurerna. Ofta utgår man ifrån att en tidigare tänkare skulle ha influerat eller påverkat en senare, även om det inte finns något bevis för att så var fallet – kan man identifiera en likhet mellan dem så antas bara att de kommunicerade med varandra. Men [John Locke](#) skrev aldrig uttryckligen om [Thomas Hobbes](#) och Hobbes aldrig om [Machiavelli](#), hävdar Skinner. Alltså kan man inte bara förutsätta att författarna så att säga kommunicerade över tid eller att de över huvud taget främst var i dialog med andra tänkares filosofiska system. Oftast skrevs i stället de kända politiska texterna utifrån något högst dagsaktuellt politiskt skeende.

Sammantaget kan sägas att Skinners kritik av Det Stora Samtalet inom idéhistorien gick ut på att angripa icke-historiska och anakronistiska sätt att förstå äldre texter på. En "stat" är inte samma sak för Platon, medeltidens skolastiker, Locke eller oss på 2000-talet och därför finns så att säga inget stort samtal om staten. Vad man ska göra när man läser historiska texter är i stället att

försöka förstå vad som fick en författare att skriva just det han eller hon skrev, just på den specifika tiden och platsen. Skinner lyfte det historiska sammanhangets betydelse och framför allt den idémässiga kontextens.

Lingvistisk kontekstualism

Skinner's metodlära har fokus på texter och [språk](#) och har därför ibland kallats lingvistisk kontekstualism. Han kan därmed ses som del av den språkliga vändningen inom samhällsvetenskap och humaniora. Men även om han senare uttryckt uppskattning för [Michel Foucaults](#) arbeten stod han för en något annorlunda sort av språklig vändning än den som associeras med de mer fransk-ättade strömningarna poststrukturalism och diskursanalys.

För att förstå tankar behöver man förstå gentemot vilka andra tankar de formulerades och Skinner närmade sig tankar genom texter, vilket förstås var det medium som oftast dominerat politisk-intellektuell debatt, inte minst under den tidigmoderna tid han själv var särskilt intresserad av. Texter ska förstås som att de befinner sig i ett nät av andra texter, i ett specifikt historiskt sammanhang. För att verkligen förstå poängen med en text måste man läsa och förstå andra samtida texter. Det är så man förstår vad en text svarade på, hur den passade in i samtidens diskussion och så vidare. När Machiavelli hävdar att en furste måste lära sig att inte vara dygdig förstår vi på ett plan vad som menas. Men vi förstår inte helt och hållet meningen med boken *Fursten* om vi inte vet detta: var det här en normal position i tiden, var det något alla sade och erkände eller bröt Machiavelli med rådande konvention? Tar vi reda på det förstår vi mycket mer av Machiavelli som tänkare och av verket som helhet. Och för att förstå det kan vi inte bara närläsa Machiavellis egen text och inte heller endast relatera honom till kanoniserade tänkare från andra tider. Vi måste i stället dyka in i den lärda och politiska världen som han var en del av, läsa och kunna andra texter från den tiden.

LES OGSÅ: [Å fortelle verden: Donna Haraways tverrvitenskapelige prosjekt](#)

Kritik och försvar

Skinner's text från 1969 har varit väldigt läst och diskuterad. Framför allt inom brittisk *intellectual history*, som ofta fokuserar på just politisk idéhistoria, *history of political thought*, är "Meaning and Understanding" en grundtext och ett rättesnöre i uppfostran av nya idéhistoriker. Det sätt att arbeta på som framför allt han och den tidigare kollegan John Pocock utvecklade och förespråkade har inom idéhistoria kommit att kallas Cambridge-skolan. Det man syftar till då är just en sorts

lingvistisk kontekstualism. Både Skinner og Pocock är också fortfarande aktiva trots att de sedan länge passerat pensionsåldern.

Kritiker av och rimliga invändningar mot Skinner finns förstås också. Han har inspirerat många men har också irriterat. En kritik som bland andra historikern Ellen Meiksins Wood lyft fram är att Skinners text-fokus betyder att man tar bort analysen av klass och makt. Hon menar att kontexten måste bli bredare och inte bara innefatta andra texter och intellektuella uttryck utan också samhällsförhållanden. Skinners inställning har också av filosofiskt och politisk-teoretiskt intresserade anklagats för att göra idéhistoriska studier av kända texter till antikvariska utredningar av vad som hände förr och på så sätt ta bort den relevans de kan ha för oss i vår egen tid. Varför ska vi fokusera på exakt vem Thomas Hobbes diskuterade med på 1600-talet – roligare och viktigare är väl att dra lärdom av honom och diskutera vad hans teorier om suveränitet och samhällskontrakt har att säga oss idag? Det går också att ifrågasätta att Skinner kritiserade idén om Det Stora Samtalet mellan kanons kändaste män, men sedan själv mest intresserat sig för och skrivit om de kanoniserade manliga författarskapen.

Det här har stötts och blötts av både Skinner, kritiker och försvarare i diverse artiklar och böcker genom åren. Ett försvar mot kritiken av hans kontekstualiserande angreppssätt är att för att verkligen kunna applicera äldre tänkare idag behöver vi först inse varför de skrev just det de skrev. Då behöver vi förstå skillnaden mellan nu och då, och då behövs den typ av studier som Skinner förespråkade. En genuint historisk läsning innebär att vi kan få en bredare kunskap än om vi utgår från vår egen tid.

Skinner vände sig nämligen även emot en tendens att förhålla sig till det förflutna som gick ut på att normativt bedöma tänkare från en annan tid utifrån vad vi själva råkar tycka idag. Om syftet med att läsa historiska texter blir att hylla eller anklaga äldre författare utifrån hur mycket eller lite de är som oss blir hela verksamheten snabbt torftig. Om vi går till historien mest för att leta efter bekräftelse på en position vi redan har riskerar det förflutna att bli ointressant eller meningslöst. Och när historien blir ointressant blir man snabbt närsynt. Skinners metod kan därmed fungera som en slags kritik mot en närsynt idéhistoria och en närsynt intellektuell och politisk debatt.

Skinner avslutar sin "Meaning and Understanding in the History of Ideas" med att påpeka just detta, att historiens annorlundahet kan ge en lektion i självförståelse. Han förespråkar ett erkännande av att historien skiljer sig från vår tid. Om vi inte inser det kommer vi snart inte heller förstå vår egen situation, hur vi tänker idag och varför vi gör det. Det är hans grundläggande plädery för den historiska förståelsens betydelse.

LES OGSÅ: [Humanioras utfordringar i det digitala landskapet](#)